

BESLUT

2022-12-22 Dnr: 22/02484

SAKEN

Studio Ett, P1, 2022-05-24, inslag om en dokumentärfilm; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget fälls. Det strider mot kravet på opartiskhet.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Radio AB ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget handlade om en granskning av en uppmärksammas dokumentärfilm och påannonserades av en programledare enligt följande.

Och de framstod som hjältar i den kritikerrosade dokumentären [...] om hur två män räddade yazidiska kvinnor ur al-Hol-lägre i Syrien. Men nu visar en ny granskning i tidskriften Kvartal att de i stället tog barnen ifrån kvinnorna och erbjöd att sälja dem till IS.

I inslaget medverkade journalisten (A) som gjort en granskning i tidskriften Kvartal och regissören till filmen (B). A sa bland annat att granskningen visar att de två männen som i filmen framstår som hjältar har tvingat kvinnor i lägre att skiljas från sina barn som de fått i fångenskap. Han sa också att männen har lurat kvinnorna att de senare ska återförenas med barnen, men att löftet inte har införlivats. A sa också att männen har erbjudit IS att köpa barnen. Programledaren påpekade att anklagelserna var allvarliga och frågade A vad han hade för belegg för kritiken. A beskrev vilken sorts källor och vittnesmål som granskningen byggde på.

B sa att A:s påståenden inte alls stämde och att orsakerna till att barnen skildes från sina mammor var flera och mer komplexa än vad A påstod. B sa att det bland annat handlade om att kvinnornas familjer i många fall inte accepterade barnen samt lagar som förhindrade återföreningar. B sa också att det framgick av dokumentärfilmen att kvinnorna behövde lämna sina barn när de räddades ur lägre. B sa att erbjudandet om försäljning av barnen var en taktik som användes för att få ut

kvinnorna, men att barnen i själva verket inte såldes. Han sa också att detta även framgick av granskningen.

A sa att en av kvinnorna i ett inspelat samtal med B vittnat om att en av männen i filmen (C) gjorde saker mot de yazidiska kvinnorna som var värre än vad IS gjorde. A sa också att B i samma inspelning sagt att han inte skulle ha gjort filmen på det vis han gjorde om han hade känt till de uppgifterna. En av programledarna ställde därefter frågor till B om detta.

Efter samtalet med A och B följde en kommentar av Sveriges Radio AB:s (SR) Mellanösternkorrespondent som bland annat sa följande.

Jag känner den här kvinnan som var med på den här hemliga bandinspelningen och vet vad hon har sagt där. [---] Jag har lärt känna flera av de här kvinnorna som har berövats sina barn. Jag träffade [...] dem när de hade förts till Irak från Syrien där de satt och grät förtvivlat över sina förlorade barn och bad mig och min kollega från New York Times att hitta dem. Så vi reste omkring i norra Syrien på andra sidan gränsen och letade efter de här förlorade barnen. Vi var hos [C] flera gånger, och intervjuade andra överlevare, men [C] vägrade berätta för oss vad som hade hänt med barnen. Sedan [...] hittade vi dem på ett barnhem. [---] Mammorna, som då för första gången fick veta att barnen faktiskt levde [...] vågade inte säga till sina familjer att de ville ha tillbaka barnen. Men där började deras kamp för att få tillbaka dem. Och det fick de sedan med hjälp av den svensk-kurdiska läkaren [namn] tillsammans med den amerikanske diplomaten [namn] som lyckades återförenera dessa barn.

En av programledarna frågade korrespondenten om kvinnorna som återförenats med sina barn fortsatt har tvingats bryta med sin släkt. Korrespondenten svarade jakande och sa sedan bland annat följande.

Men det tragiska i allt detta är ju att den här filmen skildrar det här som en räddningsaktion med två manliga hjältar medan kvinnorna återigen blir objekt. Först har de sett sina bröder och fäder dödas, sedan har de kidnappats, våldtagits, blivit sexslavar. Sedan har deras små barn, som i många fall var deras enda tröst, det som hindrade dem från att begå självmord under fångenskapen [...] barnen tas ifrån mammorna i ett nytt trauma och sedan blir de återigen objekt i en film där de beskrivs som om de har räddats.

En av programledarna avbröt sedan korrespondenten för att programmet skulle brytas för nyheter.

ANMÄLAN

Inslaget har anmälts av B som medverkade i inslaget. Han anför i huvudsak följande.

Inslaget var obalanserat. Programledarna antog tidskriften Kvartals perspektiv och kritiserade utifrån detta anmälarens film. A fick inte samma typ av kritiska frågor. Anklagelserna mot anmälarens film och mot C i granskningen bygger på obekräftade uppgifter. Anmälaren fick också orättvis kritik från SR:s Mellanösternkorrespondent utan möjlighet att bemöta den.

Korrespondenten kände till att barnen placerades på barnhem som en tillfällig lösning, samt att de senare återförenades med sina mammor med hjälp av flera organisationer, myndigheter och länder, men utelämnade denna information i inslaget. Korrespondenten har tidigare samarbetat med personer som motarbetat anmälarens film och hon kritiserar anmälaren och hans film i flera andra reportage på SR och i Kvartals poddsändning. Anmälaren ifrågasätter därför hennes neutralitet.

Anmälaren kontaktade efter sändning SR som uppgav att det inte funnits tillräcklig tid i programmet för att anmälaren skulle få bemöta korrespondentens uttalande. Därefter kontaktades anmälaren av programmets producent som sa att de skulle diskutera saken internt men anmälaren fick sedan ingen återkoppling.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Studio Ett är ett nyhets- och aktualitetsprogram som växer fram under dagen och som ska ta upp dagsaktuella ämnen och händelser. Kvartals granskning av den aktuella dokumentärfilmen var i högsta grad intressant att diskutera inom ramen för programmet. Filmen har prisats på Sundancefestivalen och vann även en Guldbagge för bästa dokumentär tidigare i år. Det var dock inte första gången filmen kritiserades. Redan hösten 2021 skrev New York Times att flera av kvinnorna inte gett sitt godkännande till att vara med eller att de inte förstod vad det filmade materialet skulle användas till. Kvartals granskning låg i linje med den kritiken.

Anmälaren anser att han var den enda som fick frågor av kritisk karaktär i inslaget. SR delar inte den bilden. Det nämndes att filmen var prisbelönt och hyllad. Programledarna fördelade ordet mellan parterna, tydliggjorde de olika ståndpunkterna och försökte även, för lyssnarnas skull, se till att diskussionen som helhet var begriplig. Även Kvartals reporter bemöttes med ett kritiskt förhållningssätt och fick kritiska frågor. SR anser att anmälaren fick stort utrymme att utveckla sin syn på de mycket komplexa frågorna som filmen berörde och även på Kvartals granskning.

Vad gäller SR:s Mellanösternkorrespondents medverkan i inslaget vill SR framhålla att den var relevant och motiverad. Hon kan, med sin omfattande kunskap i ämnet, ge en bakgrund och kontext till det som hänt de yazidiska kvinnorna och deras barn som hållits fångar av IS. Korrespondenten var tydlig med att hon kände en av de kvinnor som är med i filmen och som omfattades av Kvartals granskning vilket var bra för transparensen. SR vill framhålla att korrespondenten talade konkret utifrån sitt eget journalistiska arbete, sin sakkunskap och sina erfarenheter vad gäller såväl

barnen som de yazidiska kvinnorna som hon följt och träffat på plats i Syrien bland annat. Hon har, som mångårig Mellanösternkorrespondent, under lång tid bevakat ämnet och har undersökt vad som hänt kvinnorna och barnen. Detta även innan Kvartals granskning. SR anser att det inte är i strid med kravet på opartiskhet att SR:s Mellanösternkorrespondent redogör för och, på ett medmänskligt plan, uttrycker förfäran över vad de yazidiska kvinnorna och deras barn upplevt och även över hur de har behandlats i olika sammanhang.

SR anser att anmälaren fick stort utrymme att utveckla och ge sin syn på kritiken mot filmen och fick möjlighet att, sett till inslaget som helhet, bemöta den. Anmälaren kontaktade SR efter programmet och framförde att han var missnöjd. Anmälaren hörde också av sig till *Studio Ett*:s ansvarige utgivare via mejl. Av mejlet framgick bland annat att anmälaren var kritisk till att han inte fått kommentera det korrespondenten sagt om filmen i slutet av inslaget. Utgivaren svarade att han ansåg att anmälaren fått stora möjligheter att ge sin syn på granskningen och kritiken inom ramen för inslaget men han bad, trots det, anmälaren att återkomma och konkretisera vad han skulle vilja framföra gällande korrespondentens uttalanden om filmen. Detta för att utgivaren skulle kunna ta ställning till om, och hur, ett sådant eventuellt genmäle kunde utformas. Anmälaren återkom dock inte till utgivaren i frågan utan anmälde efter drygt två månader programmet till granskningsnämnden.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (12 § i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet tillämpas enligt nämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SR ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden (7 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet. Med kommentarsskyldigheten följer ett visst utrymme för värderande omdömen.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Inslagets utgångspunkt var att en uppmärksammas dokumentärfilm hade granskats i en tidskrift. I inslaget medverkade dels journalisten som gjort granskningen, dels filmens regissör. Vad gäller de av anmälaren kritiserade sakuppgifterna som journalisten förde fram konstaterar granskningsnämnden att han var en sådan tillfälligt medverkande för vilka kravet på saklighet ställs lägre. Hans uttalanden medför inte att inslaget strider mot detta krav. Nämnden konstaterar vidare att regissören fick möjlighet att bemöta den kritik som journalisten riktade mot filmen.

Vad gäller SR:s Mellanösternkorrespondents avslutande kommentar konstaterar nämnden att den innehöll värderande omdömen som närmast uppfattades som korrespondentens personliga åsikt om dokumentärfilmen. Med hänsyn till korrespondentens relation till och insyn i den aktuella kontexten anser nämnden att uttalandena rymdes inom korrespondentens kommentarsskyldighet och därför inte utgjorde ett otillåtet ställningstagande. Kommentaren innefattade dock även kritik som krävde en möjlighet till bemötande. Eftersom regissören inte gavs tillfälle att ge sin syn på korrespondentens kritik strider inslaget mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Erik Fichtelius och Linnéa Jonjons efter föredragning av Tamara Mivelli.

För granskningsnämnden

Dag Mattsson

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Dag Edvin Bror Mattsson
DATUM & TID:	2022-12-22 08:34:32 +01:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	Svensk e-legitimation
IDENTIFIKATIONS-ID:	_09be5624e4d53edf5d0dfd05fbcc9503d0

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2022-12-22 08:34:38 +01:00
Ref: 59253SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)